

ÚNOR 1948 PROJEKTOVÁ HODINA S PRACOVNÍM LISTEM PRO DĚJEPIS A SPOLEČENSKOVĚDNÍ PŘEDMĚTY

autoři: PhDr. Jan Samohýl, PhD., PhDr. Jan Kalous, PhD.

CÍLOVÁ SKUPINA

třetí stupeň škol, popřípadě 9. třída

CELKOVÉ ZAMĚŘENÍ

státní převrat v únoru 1948 a nástup komunistické totality

Období po skončení druhé světové války bylo poznamenáno rozpadem antihitlerovské koalice a nástupem jaderného věku. Evropu na více než 40 let rozdělila pomyslná a později i skutečná „železná opona“. V Československu, státu obnoveném v květnu 1945 nikoliv ale v předmnichovských hranicích, proběhla řada závažných systémových změn. Týkaly se majetkoprávních vztahů, národnostního složení obyvatelstva (odsun tří milionů Němců, výměny obyvatelstva na Slovensku), znárodnění tzv. klíčového průmyslu. Proběhly procesy s kolaboranty a zrádci. Košický vládní program z dubna 1945 také jasně deklaroval spojenectví ČSR se Sovětským svazem.

Důležitým aspektem období let 1945-1948 bylo omezení soutěže politických stran a vytvoření Národní fronty. Model Národní fronty sice vedl ke zjednodušení politického systému, ale také ke ztrátě demokratické opozice. Všechny existující strany se tak v době předúnorové podílely na vládě a měly své ministry. Komunistická strana Československa přitom získala výrazný podíl na moci. Dále posilovala a soustředila se na ovládnutí klíčových pozic ve státě.

1.

ANALÝZA ARCHIVNÍCH FOTOGRAFIÍ

Úkol – forma (10 minut): na začátku hodiny pedagog krátce uvede téma únorových událostí. Následně si studenti prohlédnou archivní fotografie. Za pomoci pedagoga (popřípadě učebnice, internetu apod.) představí osobnosti na fotografii a zjistí, o jakou událost se jedná. Studenti mohou pracovat ve dvojicích. Který z těchto snímků zachycuje skutečnost a který a proč byl později upraven? Následně s pomocí pedagoga mohou diskutovat nad tématem politických manipulací a propagandy.

(Zdroj fotografie: ČTK)

(Zdroj fotografie: ČTK)

2.

SEŘAZENÍ UDÁLOSTÍ ÚNORA 1948

Úkol – forma (10 minut): za pomoci učebnice, internetu apod. studenti ve dvojicích seřadí uvedené historické události. Následně pedagog moderuje krátkou diskuzi ve třídě a může dát tyto události do dobového kontextu.

1. Demise 12 ministrů zastupujících ve vládě národní socialisty, lidovce a slovenské demokraty
2. Odvolání 8 nekomunistických obvodních velitelů bezpečnosti v Praze
3. Přijetí demise ministrů
4. Generální stávka
5. Demise dvou sociálních demokratů – z vlády odchází 14 ministrů z 26
6. Klement Gottwald promlouvá na Staroměstském náměstí. Oznamuje vznik Lidových milicí a Akčních výborů Národní fronty
7. Studentský pochod zastaven oddíly SNB a Lidových milicí v Nerudově ulici

3.

PROJEV KLEMENTA GOTTWALDA 21. ÚNORA 1948 – KRITICKÁ ANALÝZA TEXTU

Úkol – forma (10 minut): studenti si samostatně přečtou ukázkou Gottwaldova projevu a následně nad textem diskutují. Jak Gottwald označil demokratické politiky, kteří podali demisi a proč používal „silovou“ terminologii? Jak Gottwald hodnotí celkovou situaci v republice? Jak chtěl vládní krizi řešit?

Dne 21. února 1948 vystoupil na Staroměstském náměstí se svým projevem Klement Gottwald. Projev byl přenášen Československým rozhlasem.

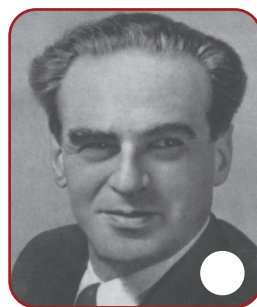
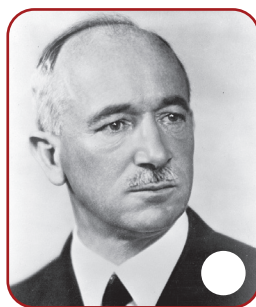
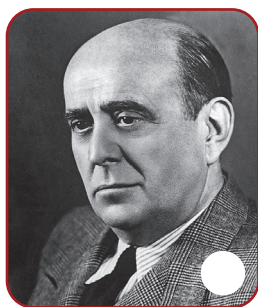
„Příčina je v tom, že reakce chce zmařit plné provedení budovatelského programu nynější vlády, zejména uskutečnění lidové demokratické ústavy. /.../ Příčina je v tom, že reakce chce naši vlast uvést v protiklad s našimi slovanskými spojenci, zejména s nejmočnějším z nich, se Sovětským svazem, při čemž jim pranic nezáleží na tom, že by to byl začátek nového Mnichova, nové národní a státní katastrofy Československa. Příčina je prostě v tom, že naše domácí reakce z návodu a za podpory reakce zahraniční činí rozhodný pokus o zpátečnický zvrat našich lidově demokratických řádů a o postupné rušení toho, co lidu přinesla národní revoluce a osvobození. /.../ Stojíme nyní před závažným úkolem, jak rychle a pro lid a pro republiku prospěšně řešit nastalou vládní krizi. Chceme tuto krizi řešit ústavně, demokraticky a parlamentárně, na základě široké Národní fronty, představující všechny vrstvy pracujících ve městě i na venkově. Navrhujeme, aby za odstoupivší ministry byla vláda doplněna novými lidmi, kteří zůstali věrni původnímu duchu Národní fronty, jak se vytvářela ve společném boji proti cizáckým vetřelcům a ve vítězné revoluci. /.../ Volám vás všechny k bdělosti a pohotovosti. Volám vás, všechny dobré Čechy a Slováky, vás všechny – dělníky, rolníky, živnostníky a intelektuály – k jednotě a svornosti. Tvořte v obcích, v okresech a v krajích Akční výbory Národní fronty a z demokratických a pokrokových představitelů všech stran a všennárodních organizací. Zmařte v zárodku jakékoliv provokace reakčních agentů. Buďte jednotní a rozhodní – a vaše pravda zvítězí!“

4.

POLITICKÉ OSOBNOSTI ÚNOROVÝCH UDÁLOSTÍ V ROCE 1948

Úkol – forma (8 minut): studenti individuálně přiřadí k sobě dobové fotografie a politické osobnosti. Následně s pedagogem úkol opraví a popřípadě doplní politické souvislosti.

1. Edvard Beneš – prezident ČSR	4. Jan Masaryk – ministr zahraničních věcí ČSR
2. Klement Gottwald – předseda KSČ, předseda vlády 1946-1948	5. Václav Nosek – ministr vnitra ČSR
3. Rudolf Slánský – generální tajemník ÚV KSČ	

(Zdroj fotografií: Wikimedia Commons)

5.

ZÁVĚREČNÁ DISKUZE

Úkol – forma (7 minut): pedagog může vést se studenty závěrečnou debatu nad únorovým státním převratem.

Úkol 1: původní, nerekonstruovaný snímek projevu Klementa Gottwalda na manifestaci na Staroměstském náměstí 21. února 1948. Za ním zleva: ministr zahraničních věcí Vladimír „Vlado“ Clementis a fotograf Karel Hájek.
Úkol 2: správně pořadí – 2, 1, 6, 4, 5, 3, 7